

भारतको ७५ औं गणतन्त्र दिवस मनाउँदै

राजदूतको सन्देश

भारतले आफ्नो ७५ औं गणतन्त्र दिवस मनाउँदै गर्दा नेपालमा रहनुभएका भारतका साथी एवम् मेरा भारतीय मित्रहरूमा मेरो न्यानो अभिवादन टर्काउन चाहन्छु। राष्ट्रको आशा एवम् आकांक्षाहरू मूर्त रूप दिने आजकै दिन सन् १९५० मा भारतको संविधान कार्यान्वयनमा आएको थियो। यस महत्वपूर्ण दिनलाई आज मनाउँदै गर्दा हाम्रा माननीय प्रधानमन्त्रीले परिकल्पना गरे अनुसार भारतलाई सन् २०४७ सम्ममा विकसित राष्ट्र बनाउन हामी हाम्रो संकल्पमा कटिबद्ध छौं।

सबका साथ, सबका विकास, सबका विश्वास, सबका प्रयास मार्गदर्शक सिद्धान्त बोकेको भारतले यस अमृत कालमा विकसित राष्ट्र बन्ने यात्रामा हासिल गरेको प्रगति थप गतिशील छिमेकी पहिलो नीतिमा अभिव्यक्त भएको छ। हाम्रो नेपाल सँगको सम्बन्धमा पनि यही कुरालाई जोड विद्दै पारस्परिक लाभ हेतु सहस्राब्दी पुरानो सभ्यतागत सम्बन्धलाई आधुनिक सांकेदारीमा रूपान्तरण गरिँदैछ।

यस सम्बन्धमा सन् २०२३ को मे-जुनमा नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड को भारत भ्रमण कोसेढुङ्गाको रूपमा रहयो। हाम्रो सम्बन्धलाई गति प्रदान गर्न र हाम्रो सांकेदारीलाई सुपरहित बनाउन प्रधानमन्त्री प्रचण्ड र भारतका प्रधानमन्त्री श्री नरेन्द्र मोदीले केही महत्वपूर्ण निर्णयहरू गर्नुभयो। यसमा नयाँ एकीकृत जाँच चौकी (आईसीपी) निर्माण गर्ने घोषणा, नेपालको पारवहन कारगोका लागि भारतको आन्तरिक जलमार्गमा पहुँच प्रदान गर्ने संशोधित पारवहन सन्धिबारे सम्झौता, अन्तरदेशीय मालवाहक रेलको संचालन, नेपालको सुदूरपश्चिमलाई भारतसँग जोड्न शिरसा र भुलाघाटमा नयाँ मोटररेल पुलको निर्माण र निर्बाध वित्तीय कनेक्टिभिटीका लागि डिजिटल भुक्तानीको सहजीकरण जस्ता

निर्णयहरू समावेश थिए। दुवै देशले ऊर्जा कनेक्टिभिटी विस्तारमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेका छन्। १३२ केमी क्षमताका तीनवटा नयाँ अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको उद्घाटन, ४०० केमी क्षमताको गोरखपुर-नयाँ बुटवल प्रसारण लाइनको भारततर्फको खण्डको निर्माण गर्न भूमिपूजन, नेशनल थर्मल पावर कर्पोरेशन (एनटीपीसी) र नेपाल विद्युत प्राधिकरणबीच नवीकरणीय ऊर्जामा सहकार्यका लागि सम्झौता, मोतिहारी-अमलेखगन्ज पाइपलाइनको दोस्रो चरणको शिलान्यास र अमलेखगन्ज र चितवनबीच र सिलिगुरी र भापाबीच नयाँ पाइपलाइनका लागि भएको सम्झौताले ऊर्जाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा हाम्रो सहकार्यलाई मजबुत बनाउन मद्दत गर्नेछ।

दुई प्रधानमन्त्रीबीच ऊर्जा व्यापार सम्बन्धी दीर्घकालीन सम्झौता सम्पन्न गर्ने निर्णयले नयाँ अव्यय थपेको छ। यस महिनाको सुरुमा हस्ताक्षर भएको यो सम्झौताले दश वर्षको अवधिभित्र नेपालबाट भारतमा हुने विद्युत निर्यातको परिमाण १० हजार मेगावाट पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ। नेपालले सन् २०२३ मा भारतमा नेरु १५ अर्बको विद्युत निर्यात गरेको छ। यो निर्यातले यस पारस्परिक लाभकारी सहकार्यको अपार सम्भावनालाई देखाउँछ। दुवै देश बंगलादेशसँग ऊर्जा क्षेत्रमा क्षेत्रीय व्यापार बढाउने प्रक्रियामा छन्।

भरपर्दा साथी र सांकेदारीको रूपमा रहेको भारत सहकटको समयमा पनि पहिलो रेस्पोजन्ड रहदै आएको छ। जाजरकोटमा भूकम्प गएलगत्तै भारतले तुरुन्तै नेपाललाई अत्यावश्यक राहत सामग्री उपलब्ध गराएको थियो। भारतका विदेशमन्त्री डा. एस जयशंकरको हाले भएको नेपाल भ्रमणका दौरान प्रियाबा चर र अन्य अत्यावश्यक सामग्रीसहितको पाँचौ चरणको राहत सामग्री नेपाललाई हस्तान्तरण गरिएको थियो। भारतले नेपालको पुनर्निर्माणमा सहयोग गर्न नेरु १००० करोड आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने घोषणा पनि गरेको छ।

गत वर्ष पनि हाम्रो सांकेदारीले नयाँ क्षेत्रमा विस्तार एवम् विकसित हुने मौका पायो। नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठानका विद्यार्थीहरूद्वारा निर्मित स्प्याटेलाइटको प्रक्षेपणका लागि हामीबीच सम्झौता सम्पन्न भयो। यसबाहेक, चन्द्रयान-३ मिशनले देखाएको अन्तरिक्ष प्रविधि जस्ता क्षेत्रमा भारतको क्षमताले भविष्यमा सहकार्यका लागि नयाँ बाटाहरू पनि खोलेको छ। हाम्रा जनता-जनताबीचको सदियौं पुरानो सम्बन्धलाई अझ बलियो बनाउन क्रिकेट एक उस्ताहजनक क्षेत्रको रूपमा उदाएको छ। विकासको यात्रामा अघि बढ्दै गरेको नेपालका लागि डिजिटल पब्लिक इन्फ्रास्ट्रक्चर र मल्टिमोडल कनेक्टिभिटीका लागि पीएम गतिशक्ति जस्ता क्षेत्रमा भारतले बढुलेको अनुभव निकै काम लाग्न सक्छ।

भारत र नेपालले विश्वव्यापी क्षेत्रमा पनि सँगै मिलेर काम गरिरहेको छ। भारतले आयोजना गरेको म्याड्रस अफ ग्लोबल साउथमा र गत वर्ष भारतको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको जी-२० शिखर सम्मेलनको फाइनान्स ट्रयाक बैठकमा नेपालको रचनात्मक सहभागिताले यसलाई प्रतिबिम्बित गरेको छ। एक पृथ्वी, एक परिवार, एक भविष्य को नारा दिई जी-२० को अध्यक्षता सफलतापूर्वक निभाएको भारतले बलियो साथसाथै दिगो, सन्तुलित र समावेशी विकासलाई र विकासशील राष्ट्रका आ-आफ्ना चाहना एवम् आकांक्षाहरू प्रदर्शन गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई औत्प्लाएको थियो। यसले नेपाल र भारतबीचको समन्वयलाई थप सुदृढ गर्ने नयाँ अवसर प्रदान गरेको छ।

सन् २०२४ मा हाम्रा देशका जनताको समृद्धिका लागि हाम्रो बहुआयामिक सांकेदारीलाई थप उचाइमा पुऱ्याउन दुवै देशले अझ महत्वपूर्ण कदम चाल्नुपर्ने भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु।

नवीन श्रीवास्तव

भारत-नेपाल सम्बन्ध बलियो बनाउँदै

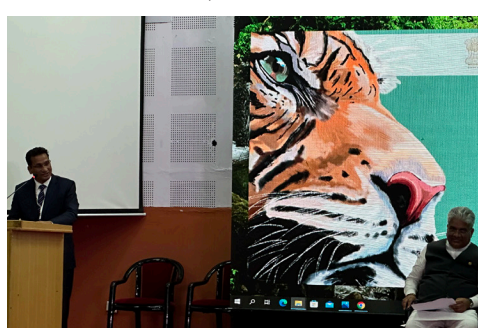

नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड को सन् २०२३ मे-जुनमा सम्पन्न भारत भ्रमणका दौरान भारतका माननीय प्रधानमन्त्री श्री नरेन्द्र मोदीसँगको छलफलपश्चात केही ऐतिहासिक निर्णय भए जसमा दीर्घकालीन ऊर्जा व्यापार, जलविद्युत आयोजनाहरूको विकास, नयाँ पेट्रोलियम पाइपलाइन र अन्तरदेशीय पुक्तानी समावेश छन्।

दक्षिण-दक्षिण सहकार्य सुदृढ बनाउँदै : सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड ले सन् २०२३ नोभेम्बरमा दोस्रो म्याड्रस अफ ग्लोबल साउथमा सहभागिता जनाउनुभयो। नेपालले यसअघि सन् २०२३ जनवरीमा पनि पहिलो म्याड्रस अफ ग्लोबल साउथमा सहभागिता जनाएको थियो।

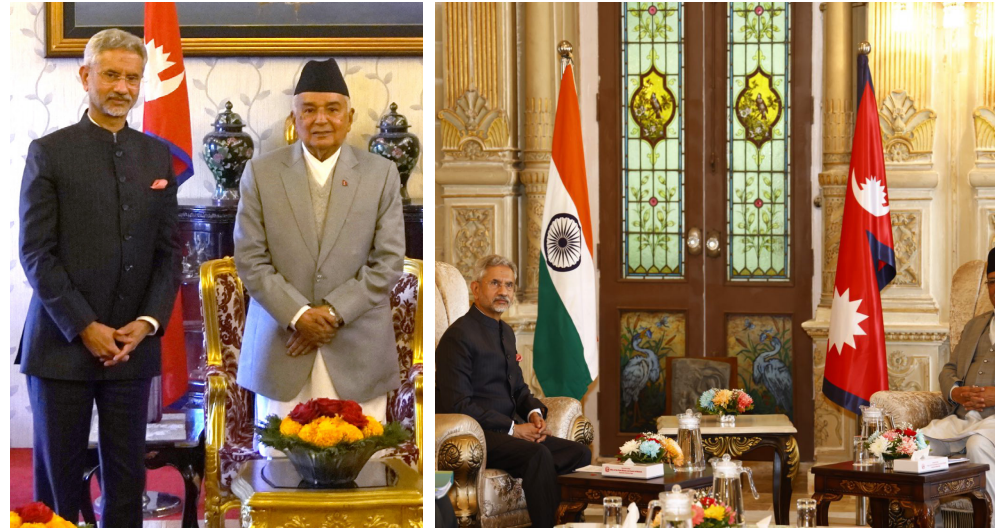
नेपालका अर्थमन्त्रीले सन् २०२४ जनवरी १०-१२ सम्म भारतमा आयोजना गरिएको १० औं म्याड्रस अफ ग्लोबल साउथमा सहभागिता जनाएका थिए। उक्त समिटमा नेपाल लगायत जापान, फिनल्यान्ड, जर्मनी, युएस आदि सांकेदारी साउथमा सहभागिता जनाएको थियो।

बाघ, सिंह, चितुवा, हिउँ चितुवा, चीता, ज्यागवार र पुमा जस्ता सात वटा बिरालोको संरक्षणका लागि मैसुरमा सन् २०२३ अप्रिल ९ मा शुभारम्भ गरिएको इन्टरनेशनल बिग क्याट एलायन्समा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंघाइनमन्त्री श्री शक्ति बहादुर बस्नेत सहभागी हुनुभयो।

भूतपूर्व उप-प्रधानमन्त्री तथा अर्थमन्त्री श्री विष्णु प्रसाद पौडेलले सन् २०२३ फेब्रुअरी २४-२५ सम्म बंगलुरु, कर्नाटकमा आयोजित पहिलो जी-२० अर्थमन्त्री तथा केन्द्रीय बैंक गभर्नर (एफएमसीबीजी) बैठकमा सहभागिता जनाउनु भयो। भारतले जी-२० को अध्यक्षता गरेको बेला सो बैठकको आयोजना गरिएको थियो।

विदेशमन्त्रीको भ्रमण

भारत-नेपाल संयुक्त आयोगको सातौं बैठकका लागि भारतका विदेशमन्त्री डा. एस जयशंकरले सन् २०२४ जनवरी ४-५ सम्म नेपालको औपचारिक भ्रमण गर्नुभयो। आयोगको बैठकमा भारत र नेपालबीचको द्विपक्षीय सहकार्यको समग्र पक्षमा समीक्षा भएको थियो। भारतका विदेशमन्त्री डा. एस जयशंकरको भ्रमणका दौरान दीर्घकालीन ऊर्जा व्यापार, नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठानद्वारा निर्मित मुनाल स्प्याटेलाइटको प्रक्षेपण सेवा, एनटीपीसी लिमिटेड र नेपाल विद्युत प्राधिकरणबीच नवीकरणीय ऊर्जा विकासमा सहकार्य र नेपालमा उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाको कार्यान्वयनका लागि दुवै पक्षबीच सम्झौतामा हस्ताक्षर भएको थियो। भारतका विदेशमन्त्री डा. एस जयशंकर र नेपालका परराष्ट्रमन्त्री श्री एनपी साउदले रक्सौल-परवानीपुर लाइनको दोस्रो सर्किट, कटैया-कुशाहा लाइनको दोस्रो सर्किट र नयाँ नौतवा-मैनहिया लाइन गरी भारत र नेपालबीच रहेको तीनवटा १३२ केमी अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको संयुक्त रूपमा उद्घाटन गर्नुभयो। दुवै मन्त्रीले भारत सरकारको अनुदान सहयोगमा निर्माण गरिएको त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालयको नयाँ भवन सहित शिक्षा, स्वास्थ्य र सांस्कृतिक क्षेत्रमा भूकम्पपछिका ५९ वटा पुनर्निर्माण परियोजनाको पनि उद्घाटन गर्नुभयो। भ्रमणका क्रममा विदेशमन्त्री एस जयशंकरले नेपालका सम्माननीय राष्ट्रपति श्री रामचन्द्र पौडेल र नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्पकमल दाहाल प्रचण्ड सँग शिष्टाचार भेटवार्ता गर्नुभयो।

छिमेकी पहिलो : भारतको राहत प्रयास

० चाहे त्यो २०७२ सालको भूकम्प होस् वा कोभिड-१९ महामारी ताका होस् वा जाजरकोट र पश्चिम रूकुम जिल्लामा हाले गएको भूकम्पको बेला होस् सडकको घडीमा भारत नेपालका लागि पहिलो रेस्पोजन्डको रूपमा रहदै आएको छ। जाजरकोटमा भूकम्प गएलगत्तै भारतले तत्कालै नेपाललाई राहत सामग्री उपलब्ध गराएको थियो। पाँच चरणमा नेपाललाई प्रदान गरिएको सो राहत सामग्रीमा त्रिपाल, टारपोलिन सिट, कन्बल, स्लीपिङ ब्यागका साथ साथै अत्यावश्यक औषधी र चिकित्सा उपकरण समावेश थिए। भारतले नेपालको पुनर्निर्माण प्रयासमा सहयोग गर्न हेतु नेपाललाई नेरु १००० करोड आर्थिक सहयोग गर्ने घोषणा पनि गरेको छ।

भारतको जी-२० अध्यक्षता 'एक पृथ्वी, एक परिवार, एक भविष्य'

विकास सांकेदारी

नेपालमा सञ्चालित उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाले सन् २०२३ मा २० वर्ष पुरा गर्‍यो। नेपाल सरकारको प्राथमिकतामा रहेको विभिन्न क्षेत्रमा ५५० भन्दा बढी परियोजनाहरू समाविष्ट यस कार्यक्रमका लागि भारतको नेपाललाई कूल अनुदान सहयोग नेरु १२ अर्बभन्दा बढी रहेको छ।

मोतिहारी-अमलेखगन्ज पाइपलाइन (दोस्रो चरण) साथै अमलेखगन्ज-चितवन र सिलिगुरी-भापामा थप नयाँ पाइपलाइन तथा चितवन र भापामा ग्रीनफिल्ड टर्मिनलको निर्माणले ऊर्जा कनेक्टिभिटीलाई सुदृढ बनाउनेछ।

२०७२ सालको भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण अन्तर्गत त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालय सहित स्वास्थ्य, शिक्षा र सांस्कृतिक क्षेत्रमा सन् २०२३ को सुरुवाती यता १०० भन्दा बढी पुनर्निर्माण परियोजनाको उद्घाटन भइसकेको छ।

क्षेत्रगत सहकार्य

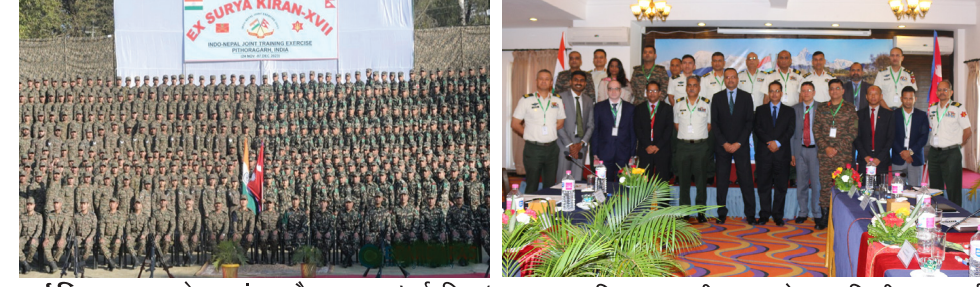
मल्टि मोडल कनेक्टिभिटीका लागि नेशनल मास्टर प्लान पीएम गतिशक्तिको कार्यान्वयनका विभिन्न पक्षको अवलोकन गर्न १९ औं बैठक सन् २०२४ जनवरी ५ मा चितवनमा सम्पन्न नेपाली प्रतिनिधिमण्डलले सन् २०२३ अक्टोबर १३-१९ सम्म भारतको भ्रमण गरेको थियो।

ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्य सम्बन्धी संयुक्त संचालक समितिको १९ औं बैठक सन् २०२४ जनवरी ५ मा चितवनमा सम्पन्न भयो। सो बैठकले द्विपक्षीय ऊर्जा क्षेत्र सहकार्यबारे विस्तृत समीक्षा गरेको थियो।

एम्बुलेन्स उपहारस्वरूप प्रदान २३८ स्कूल बस उपहारस्वरूप प्रदान

रक्षा सहकार्य

सूर्य किरण : भारत-नेपाल संयुक्त सैन्य अभ्यास 'सूर्य किरण' सम्बन्धी पञ्चौं बैठक सन् २०२३ अक्टोबरमा पोखरामा सम्पन्न भयो। दुवै देशका इन्फेन्ट्री बटालियनले सँगै प्रशिक्षण लिएका थिए।

सुरक्षा विषय सम्बन्धी भारत-नेपाल द्विपक्षीय परामर्श समूहको पञ्चौं बैठक सन् २०२३ अक्टोबरमा पोखरामा सम्पन्न भयो। उक्त बैठकमा आपसी सुझाव र प्रतिरक्षा सहकार्यसँग सम्बन्धित विविध विषयवस्तुमा छलफल भएको थियो।

शिक्षा तथा प्रशिक्षण सहकार्य

नेपालमा अध्ययन गर्नका लागि ५०० कक्षा ११ र १२ मा अध्ययन गर्नका लागि महात्मा गान्धी छात्रवृत्ति योजना अन्तर्गत २०० विभिन्न स्नातक तहका कोर्षमा अध्ययन गर्नका लागि स्वर्ण जयन्ती छात्रवृत्ति योजना अन्तर्गत ७०० विभिन्न स्नातक, स्नातकोत्तर र विद्यावारिधि तहका कोर्षका लागि ३३ भारतमा आर्मी पब्लिक स्कुलमा अध्ययन गर्नका लागि

भारतीय प्राविधिक तथा आर्थिक सहकार्य (आइटेक) अन्तर्गत वर्ष २०२३ मा नेपालका ५०० पेशाकर्माले भारतका ४७ वटा प्रतिष्ठित संस्थानहरू जस्तै आइआइटी रुडकी, आइआइएम कोफिकोड, दिल्ली विश्वविद्यालयको सेन्ट स्टीफन कलेज आदिमा ९१ वटा कोर्षमा तालिम लिएका थिए।

बौद्ध धर्ममा केन्द्रित हुँदै भारत र नेपालको समृद्ध सांस्कृतिक सम्पदा र परम्परालाई फलकाउन भगवान बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा सन् २०२३ डिसेम्बरमा भारत-नेपाल सांस्कृतिक महोत्सवको आयोजना गरिएको थियो।

सांस्कृतिक सम्बन्ध

भारत र नेपालको सांस्कृतिक सम्पदा मनाउन सन् २०२३ अक्टोबर १४ मा दशैं महोत्सवको आयोजना गरिएको थियो। उक्त महोत्सवमा उदीयमान नेपाली ब्याण्ड सोनाली ब्युज र स्वामी विवेकानन्द सांस्कृतिक केन्द्रका विद्यार्थीले आफ्नो प्रस्तुति प्रस्तुत गरेका थिए।

भारत र नेपालको सांस्कृतिक सम्पदा मनाउन सन् २०२३ अक्टोबर १४ मा दशैं महोत्सवको आयोजना गरिएको थियो। उक्त महोत्सवमा उदीयमान नेपाली ब्याण्ड सोनाली ब्युज र स्वामी विवेकानन्द सांस्कृतिक केन्द्रका विद्यार्थीले आफ्नो प्रस्तुति प्रस्तुत गरेका थिए।